

• دیوان علامه حسن‌زاده آملی [📖] می‌تواند منبع درسی عرفان باشد

به گزارش خبرگزاری حوزه، استاد علی‌اکبر رشاد، رئیس پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، در این همایش با تأکید بر آراء علامه حسن‌زاده آملی [📖]، اظهار کرد: علامه حسن‌زاده آملی [📖] میراث‌دار جامع علوم اصیل شیعی بود؛ اما زمانه او را به‌درستی نشناخت و در آینده عظمت او شناخته خواهد شد. علامه در همه حوزه‌های حکمت و معرفت سرآمد بود؛ عظمت و جامعیت ایشان حقاً مثال‌زدنی است و جزء نوادر تاریخ شیعه به حساب می‌آید. عضو شورای عالی انقلاب فرهنگی با بیان اینکه، دغدغه‌های آیت‌الله حسن‌زاده آملی [📖]، به‌اشکال مختلف قابل ملاحظه و شناخت است، افزود: یکی از شیوه‌های فهم دغدغه‌های یک فرد یا مکتب این است که کلمات کلیدی در آثار آن فرد را جستجو کنیم. همین قاعده را که روی قرآن پیاده کنیم، مجموعه نام‌ها نشان می‌دهد که این کتاب آسمانی روی چه مسائلی اهتمام دارد.

این استاد حوزه علمیه تهران مطالب پرتکرار در آثار فرد را شیوه دیگر برای کشف دغدغه صاحب اثر دانست و گفت: «شب» و «شیدانی» به‌وفور در آثار علامه حسن‌زاده آملی [📖] دیده می‌شود. بخش معظمی از مضامین، ابیات و اشعار ایشان حکایات از این دارد که آنس فراوانی باشد و دل دارد.

وی «عشق» و «دل» را دیگر واژگان پرتکرار در دیوان علامه حسن‌زاده آملی [📖] دانست و گفت: یک سوم یا یک چهارم از غزلیات ایشان، مملو از واژه «عشق» و مفردات و مشتقات آن است.

استاد رشاد، گفت: دیوان علامه حسن‌زاده آملی [📖] می‌تواند منبع درسی عرفان باشد. اگر برخی از آثار را به درس و بحث بیاوریم، کم از منابع درسی رایج نیست؛ بلکه فراتر و مهم‌تر از آنهاست. معتقدم همین مثنوی «دفتر دل»، هم از لحاظ کیفی و هم از لحاظ کمی، بالابند است و جای تدریس و مطالعه دارد.

• ما نتوانسته‌ایم شخصیت‌های معنوی خود را معرفی کنیم

استاد رضا‌رمضانی، دبیرکل مجمع جهانی اهل‌بیت [📖] هم در این همایش، اظهار کرد: امروزه با توجه به شرایطی که در آن قرار داریم، ضرورت دارد که به فلسفه معنویت توجه شود. یکی از جهات آن، این است که ما با معنویت‌های بدلی مواجه هستیم. چندسال قبل که سفری به آمریکا و اروپا داشتم، بالغ بر ۴۰۰۰ نوع از این معنویت‌ها احصا شده بود. در ایران هم، به‌نوعی در برخی مراکز علمی، این معنویت‌ها جای‌پیدا کرده است.

عضو مجلس خبرگان رهبری اظهار کرد: حوزه‌های علمیه باید سرآمد ترویج معنویت خصوصاً در عصر حاضر

باشند و به نظر می‌رسد، در این زمینه کوتاهی‌هایی صورت گرفته است و البته این بحث امروزه در طیف نخبگانی مطرح شده است؛ درحالی‌که باید بین آحاد جامعه مطرح شود.

وی گفت: درحالی‌که غربی‌ها «فلسفه» را با ادبیات روز معرفی می‌کنند، ما نتوانسته‌ایم، به معرفی شخصیت‌های معنوی تأثیرگذار خود با ادبیات روز بپردازیم. جهان کمتر شخصیت‌های معنوی دینی ما را می‌شناسند؛ البته باید بی‌مهری‌هایی را هم که وجود داشته است، بدان اضافه کرد.

این استاد حوزه علمیه ابراز کرد: علامه حسن‌زاده آملی [📖] در همه فنون مجتهد بود؛ ایشان هم در فقه اکبر، هم در عرفانیات و فلسفیات مجتهد بودند، هم در فقه اصغر. نکته مهم این است که آیت‌الله حسن‌زاده آملی [📖]، معتقدند، جامعه‌ای‌که معنویت نداشته باشد، مانند کالبد بی‌جان است.

وی افزود: علامه، خودشناسی و خودسازی را اولین مؤلفه معنویت می‌دانند و معتقدند، خودشناسی می‌تواند، بستری را برای معارف انسانی باز کند. ایشان تأکید می‌کنند، کسی که می‌خواهد به سلوک برسد، باید مرحله به مرحله جلو برود و از جمله باید این ظرف را در وجود خود ایجاد کند تا به‌تدریج از آن لطافت و مقامات استفاده کند. دبیرکل مجمع جهانی اهل‌بیت [📖] گفت: علامه در معنویت تأکید بر ادب مع‌الله دارد. برای اینکه انسان به این ادب برسد، باید از ادب مع‌النفس آغاز کند؛ وقتی این ادب در معنای واقعی خود پیاده شود، لایق و شایسته می‌شود که بتواند، دیگران را هم مدیریت کند و اینجاست که به ادب مع‌الغیر می‌رسد؛ لذا قرآن کریم می‌تواند، این ادب را به‌نحو جامع به انسان برساند. انسان باید از این آداب استفاده کند تا بتواند، از فیوضات الهی بهره‌مند شود.

این استاد حوزه علمیه، معنویت صبورانه را مؤلفه دیگر در نگاه علامه حسن‌زاده ذکر کرد و ادامه داد: برخی طلبه‌ها، اول راه با چند تا ذکر، می‌خواهند به مقامات برسند؛ درحالی‌که این راه نیست و رسیدن به این معنویت و سلوک، «صبر» لازم دارد. آیت‌الله حسن‌زاده بر معنویت عقلانی و متفکرانه تأکید داشت و می‌گفت: هیچ انفکاک‌ی میان معنویت و تفکر و عقلانیت نمی‌توان پیدا کرد. وی معنویت تعلق‌گریزی و توحدرگرایی را از دیگر مؤلفه‌های معنویت نزد علامه دانست و افزود نتیجه معنوبیتی که در کلام علامه حسن‌زاده آملی [📖] است یک معنویت مسئولیت‌پذیری است. امروزه معنویت‌هایی که در دنیا معرفی می‌شوند، معنویت مسئولیت‌گریز و مسئولیت‌ستیز هستند؛ یعنی به انسان القا می‌کند که فضای موجود را تحمل کند، بدون آنکه نقدی به آن داشته باشد؛ اما تمدن اسلامی با بهره‌گیری از قرآن و سنت، انسان را یک مسئول تربیت می‌کند.

در همایش ملی فلسفه معنویت با تأکید بر آرای علامه حسن‌زاده آملی [📖] شد

کتاب علامه حسن‌زاده آملی [📖] کمتر از منابع درسی نیست

همایش ملی «فلسفه معنویت با تأکید بر آراء علامه حسن‌زاده آملی [📖]» با سخنرانی استاد رشاد رئیس شورای مدیریت حوزه‌های علمیه استان تهران، استاد رضانی دبیرکل مجمع جهانی اهل‌بیت [📖] و حجج‌اسلام والمسلمین رضا مختاری مدیر مؤسسه کتاب‌شناسی شیعه و حسن رضانی استاد حوزه علمیه، ۲ آذر در پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی برگزار شد.

• نسخه‌نویسی و کتاب‌شناسی یکی از تخصص‌های علامه حسن‌زاده آملی [📖] بود

حجت‌الاسلام والمسلمین رضا مختاری، مدیر مؤسسه کتاب‌شناسی شیعه نیز در این همایش، اظهار کرد: یکی از کارهای علامه حسن‌زاده [📖] تکمیل شرح نهج‌البلاغه مرحوم آیت‌الله خویی به‌نام «منهاج‌البلاغه» است که ۵ جلد آن را علامه حسن‌زاده‌املی [📖] نوشتند و مرحوم علامه شعرانی، بر یکی از مجلدات آن تقریظ زدند.

وی با اشاره به اینکه یک جلد از این شرح نهج‌البلاغه در ۳۶ سالگی آیت‌الله حسن‌زاده چاپ شده است، بیان کرد: یکی از ابعاد وجودی علامه حسن‌زاده، تسلط وی بر نسخه‌شناسی و کتاب‌شناسی بود؛ آثار فلسفی که ایشان تصحیح کردند، تماماً از کتب کتابخانه خود استفاده کردند. از همه این کتب فلسفی، نسخه‌های خوب و مصحح در اختیار داشتند؛ البته نسخه داشتن مهم نیست؛ بلکه فهم و توجه به اینکه چه نسخه‌ای قدیم است، اهمیت دارد. ایشان حتی برخی کلمات را که ناصحیح نوشته شده بود، تصحیح می‌کردند.

این استاد حوزه علمیه، تواضع علمی و عملی فوق‌العاده را، دیگر ویژگی علامه حسن‌زاده آملی [📖] ذکر کرد و افزود: ذره‌ای تکبر و تفاخر علمی و عملی در ایشان دیده نمی‌شد. فانی در علم و کتاب بود؛ در عین اینکه می‌گفت: اینها علم مجازی است.

حجت‌الاسلام والمسلمین مختاری، تشویق اهل علم

را، دیگر ویژگی علامه حسن‌زاده آملی [📖] ذکر کرد و

افزود: ذره‌ای تکبر و تفاخر علمی و عملی در ایشان دیده

نمی‌شد. فانی در علم و کتاب بود؛ در عین اینکه می‌گفت:

اینها علم مجازی است.

حجت‌الاسلام والمسلمین مختاری، تشویق اهل علم

را، دیگر ویژگی علامه حسن‌زاده آملی [📖] ذکر کرد و

افزود: ذره‌ای تکبر و تفاخر علمی و عملی در ایشان دیده

نمی‌شد. فانی در علم و کتاب بود؛ در عین اینکه می‌گفت:

اینها علم مجازی است.

حجت‌الاسلام والمسلمین مختاری، تشویق اهل علم

را، دیگر ویژگی علامه حسن‌زاده آملی [📖] ذکر کرد و

افزود: ذره‌ای تکبر و تفاخر علمی و عملی در ایشان دیده

نمی‌شد. فانی در علم و کتاب بود؛ در عین اینکه می‌گفت:

اینها علم مجازی است.

حجت‌الاسلام والمسلمین مختاری، تشویق اهل علم

را، دیگر ویژگی علامه حسن‌زاده آملی [📖] ذکر کرد و

افزود: ذره‌ای تکبر و تفاخر علمی و عملی در ایشان دیده

نمی‌شد. فانی در علم و کتاب بود؛ در عین اینکه می‌گفت:

اینها علم مجازی است.

حجت‌الاسلام والمسلمین مختاری، تشویق اهل علم

را، دیگر ویژگی علامه حسن‌زاده آملی [📖] ذکر کرد و

افزود: ذره‌ای تکبر و تفاخر علمی و عملی در ایشان دیده

نمی‌شد. فانی در علم و کتاب بود؛ در عین اینکه می‌گفت:

اینها علم مجازی است.

حجت‌الاسلام والمسلمین مختاری، تشویق اهل علم

را، دیگر ویژگی علامه حسن‌زاده آملی [📖] ذکر کرد و

افزود: ذره‌ای تکبر و تفاخر علمی و عملی در ایشان دیده

نمی‌شد. فانی در علم و کتاب بود؛ در عین اینکه می‌گفت:

اینها علم مجازی است.

حجت‌الاسلام والمسلمین مختاری، تشویق اهل علم

را، دیگر ویژگی علامه حسن‌زاده آملی [📖] ذکر کرد و

افزود: ذره‌ای تکبر و تفاخر علمی و عملی در ایشان دیده

نمی‌شد. فانی در علم و کتاب بود؛ در عین اینکه می‌گفت:

اینها علم مجازی است.

حجت‌الاسلام والمسلمین مختاری، تشویق اهل علم

را، دیگر ویژگی علامه حسن‌زاده آملی [📖] ذکر کرد و

افزود: ذره‌ای تکبر و تفاخر علمی و عملی در ایشان دیده

نمی‌شد. فانی در علم و کتاب بود؛ در عین اینکه می‌گفت:

اینها علم مجازی است.

حجت‌الاسلام والمسلمین مختاری، تشویق اهل علم

را، دیگر ویژگی علامه حسن‌زاده آملی [📖] ذکر کرد و

افزود: ذره‌ای تکبر و تفاخر علمی و عملی در ایشان دیده

نمی‌شد. فانی در علم و کتاب بود؛ در عین اینکه می‌گفت:

اینها علم مجازی است.

حجت‌الاسلام والمسلمین مختاری، تشویق اهل علم

را، دیگر ویژگی علامه حسن‌زاده آملی [📖] ذکر کرد و

افزود: ذره‌ای تکبر و تفاخر علمی و عملی در ایشان دیده

نمی‌شد. فانی در علم و کتاب بود؛ در عین اینکه می‌گفت:

اینها علم مجازی است.

حجت‌الاسلام والمسلمین مختاری، تشویق اهل علم

را، دیگر ویژگی علامه حسن‌زاده آملی [📖] ذکر کرد و

افزود: ذره‌ای تکبر و تفاخر علمی و عملی در ایشان دیده

نمی‌شد. فانی در علم و کتاب بود؛ در عین اینکه می‌گفت:

اینها علم مجازی است.

حجت‌الاسلام والمسلمین مختاری، تشویق اهل علم

را، دیگر ویژگی علامه حسن‌زاده آملی [📖] ذکر کرد و

افزود: ذره‌ای تکبر و تفاخر علمی و عملی در ایشان دیده

نمی‌شد. فانی در علم و کتاب بود؛ در عین اینکه می‌گفت:

اینها علم مجازی است.

حجت‌الاسلام والمسلمین مختاری، تشویق اهل علم

را، دیگر ویژگی علامه حسن‌زاده آملی [📖] ذکر کرد و

افزود: ذره‌ای تکبر و تفاخر علمی و عملی در ایشان دیده

نمی‌شد. فانی در علم و کتاب بود؛ در عین اینکه می‌گفت:

اینها علم مجازی است.

حجت‌الاسلام والمسلمین مختاری، تشویق اهل علم

را، دیگر ویژگی علامه حسن‌زاده آملی [📖] ذکر کرد و

افزود: ذره‌ای تکبر و تفاخر علمی و عملی در ایشان دیده

نمی‌شد. فانی در علم و کتاب بود؛ در عین اینکه می‌گفت:

اینها علم مجازی است.

حجت‌الاسلام والمسلمین مختاری، تشویق اهل علم

را، دیگر ویژگی علامه حسن‌زاده آملی [📖] ذکر کرد و

افزود: ذره‌ای تکبر و تفاخر علمی و عملی در ایشان دیده

نمی‌شد. فانی در علم و کتاب بود؛ در عین اینکه می‌گفت:

اینها علم مجازی است.

حجت‌الاسلام والمسلمین مختاری، تشویق اهل علم

را، دیگر ویژگی علامه حسن‌زاده آملی [📖] ذکر کرد و

افزود: ذره‌ای تکبر و تفاخر علمی و عملی در ایشان دیده

نمی‌شد. فانی در علم و کتاب بود؛ در عین اینکه می‌گفت:

اینها علم مجازی است.

حجت‌الاسلام والمسلمین مختاری، تشویق اهل علم

را، دیگر ویژگی علامه حسن‌زاده آملی [📖] ذکر کرد و

افزود: ذره‌ای تکبر و تفاخر علمی و عملی در ایشان دیده

نمی‌شد. فانی در علم و کتاب بود؛ در عین اینکه می‌گفت:

اینها علم مجازی است.

حجت‌الاسلام والمسلمین مختاری، تشویق اهل علم

را، دیگر ویژگی علامه حسن‌زاده آملی [📖] ذکر کرد و

افزود: ذره‌ای تکبر و تفاخر علمی و عملی در ایشان دیده

نمی‌شد. فانی در علم و کتاب بود؛ در عین اینکه می‌گفت:

اینها علم مجازی است.

حجت‌الاسلام والمسلمین مختاری، تشویق اهل علم

را، دیگر ویژگی علامه حسن‌زاده آملی [📖] ذکر کرد و

افزود: ذره‌ای تکبر و تفاخر علمی و عملی در ایشان دیده

نمی‌شد. فانی در علم و کتاب بود؛ در عین اینکه می‌گفت:

اینها علم مجازی است.

حجت‌الاسلام والمسلمین مختاری، تشویق اهل علم

را، دیگر ویژگی علامه حسن‌زاده آملی [📖] ذکر کرد و

افزود: ذره‌ای تکبر و تفاخر علمی و عملی در ایشان دیده

نمی‌شد. فانی در علم و کتاب بود؛ در عین اینکه می‌گفت:

اینها علم مجازی است.

حجت‌الاسلام والمسلمین مختاری، تشویق اهل علم

را، دیگر ویژگی علامه حسن‌زاده آملی [📖] ذکر کرد و

افزود: ذره‌ای تکبر و تفاخر علمی و عملی در ایشان دیده

نمی‌شد. فانی در علم و کتاب بود؛ در عین اینکه می‌گفت:

اینها علم مجازی است.

حجت‌الاسلام والمسلمین مختاری، تشویق اهل علم

را، دیگر ویژگی علامه حسن‌زاده آملی [📖] ذکر کرد و

افزود: ذره‌ای تکبر و تفاخر علمی و عملی در ایشان دیده

نمی‌شد. فانی در علم و کتاب بود؛ در عین اینکه می‌گفت:

اینها علم مجازی است.

حجت‌الاسلام والمسلمین مختاری، تشویق اهل علم

را، دیگر ویژگی علامه حسن‌زاده آملی [📖] ذکر کرد و

افزود: ذره‌ای تکبر و تفاخر علمی و عملی در ایشان دیده

نمی‌شد. فانی در علم و کتاب بود؛ در عین اینکه می‌گفت:

اینها علم مجازی است.

حجت‌الاسلام والمسلمین مختاری، تشویق اهل علم

را، دیگر ویژگی علامه حسن‌زاده آملی [📖] ذکر کرد و

افزود: ذره‌ای تکبر و تفاخر علمی و عملی در ایشان دیده

نمی‌شد. فانی در علم و کتاب بود؛ در عین اینکه می‌گفت:

اینها علم مجازی است.

حجت‌الاسلام والمسلمین مختاری، تشویق اهل علم

را، دیگر ویژگی علامه حسن‌زاده آملی [📖] ذکر کرد و

افزود: ذره‌ای تکبر و تفاخر علمی و عملی در ایشان دیده

نمی‌شد. فانی در علم و کتاب بود؛ در عین اینکه می‌گفت:

اینها علم مجازی است.

حجت‌الاسلام والمسلمین مختاری، تشویق اهل علم

را، دیگر ویژگی علامه حسن‌زاده آملی [📖] ذکر کرد و

افزود: ذره‌ای تکبر و تفاخر علمی و عملی در ایشان دیده

نمی‌شد. فانی در علم و کتاب بود؛ در عین اینکه می‌گفت:

اینها علم مجازی است.

حجت‌الاسلام والمسلمین مختاری، تشویق اهل علم

را، دیگر ویژگی علامه حسن‌زاده آملی [📖] ذکر کرد و

افزود: ذره‌ای تکبر و تفاخر علمی و عملی در ایشان دیده

نمی‌شد. فانی در علم و کتاب بود؛ در عین اینکه می‌گفت:

اینها علم مجازی است.

حجت‌الاسلام والمسلمین مختاری، تشویق اهل علم

را، دیگر ویژگی علامه حسن‌زاده آملی [📖] ذکر کرد و

افزود: ذره‌ای تکبر و تفاخر علمی و عملی در ایشان دیده

نمی‌شد. فانی در علم و کتاب بود؛ در عین اینکه می‌گفت:

اینها علم مجازی است.

حجت‌الاسلام والمسلمین مختاری، تشویق اهل علم

را، دیگر ویژگی علامه حسن‌زاده آملی [📖] ذکر کرد و

افزود: ذره‌ای تکبر و تفاخر علمی و عملی در ایشان دیده

نمی‌شد. فانی در علم و کتاب بود؛ در عین اینکه می‌گفت:

اینها علم مجازی است.

حجت‌الاسلام والمسلمین مختاری، تشویق اهل علم

را، دیگر ویژگی علامه حسن‌زاده آملی [📖] ذکر کرد و

افزود: ذره‌ای تکبر و تفاخر علمی و عملی در ایشان دیده

نمی‌شد. فانی در علم و کتاب بود؛ در عین اینکه می‌گفت:

اینها علم مجازی است.

حجت‌الاسلام والمسلمین مختاری، تشویق اهل علم

را، دیگر ویژگی علامه حسن‌زاده آملی [📖] ذکر کرد و

افزود: ذره‌ای تکبر و تفاخر علمی و عملی در ایشان دیده

نمی‌شد. فانی در علم و کتاب بود؛ در عین اینکه می‌گفت:

اینها علم مجازی است.

حجت‌الاسلام والمسلمین مختاری، تشویق اهل علم

را، دیگر ویژگی علامه حسن‌زاده آملی [📖] ذکر کرد و

افزود: ذره‌ای تکبر و تفاخر علمی و عملی در ایشان دیده

نمی‌شد. فانی در علم و کتاب بود؛ در عین اینکه می‌گفت:

اینها علم مجازی است.

حجت‌الاسلام والمسلمین مختاری، تشویق اهل علم

را، دیگر ویژگی علامه حسن‌زاده آملی [📖] ذکر کرد و

افزود: ذره‌ای تکبر و تفاخر علمی و عملی در ایشان دیده

نمی‌